

„Jedinečný portrét
Jej Veličenstva!“
Sunday Telegraph

„Decentné, taktné,
vkusne úctivé...“
The Times

KRÁLOVNÁ

MATTHEW DENNISON

KRÁLOVNÁ

MATTHEW DENNISON je autor diel literatúry faktu vysoko hodnotených kritikou, okrem iného životopisnej knihy *Behind the Mask: The Life of Vita Sackville-West*, ktorú periodiká *The Times*, *Spectator*, *Independent* a *Observer* vyhlásili za Knihu roka. Veľmi dobrý ohlas mala jeho nedávna kniha *Eternal Boy: The Life of Kenneth Grahame*.

ĎALŠIE KNIHY MATTHEWA DENNISONA:

The Last Princess: The Devoted Life of Queen Victoria's Youngest Daughter
(Posledná princezná: Obetavý život najmladšej dcéry kráľovnej Viktórie)

Empress of Rome: The Life of Livia
(Rímska cisárovná: Život Lívie)

Queen Victoria: A Life of Contradiction
(Kráľovná Viktória: Rozporuplný život)

Behind the Mask: The Life of Vita Sackville-West
(Za maskou: Život Vity Sackvillovej-Westovej)

Over the Hills and Far Away: The Life of Beatrix Potter
(Za kopčekmi a v dialavách: Život Beatrix Potterovej)

The First Iron Lady: The Life of Caroline of Ansbach
(Prvá železná lady: Život Karolíny z Ansbachu)

Eternal Boy: The Life of Kenneth Grahame
(Večný chlapec: Život Kennetha Grahama)

KRÁLOVNÁ

MATTHEW
DENNISON

slovar

Prvýkrát vyšlo v Spojenom kráľovstve v roku 2021
vo vydavateľstve Apollo, v divízii Head of Zeus Ltd.

Copyright © Matthew Dennison 2020

Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2023
Translation © Peter Fridner 2023

Prvé slovenské vydanie
Vydalo Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., v Bratislave v roku 2023.
Z anglického originálu *The Queen* vydaného v roku 2021
(doplneného v roku 2022) preložil Peter Fridner.
Odborná revízia Katarína Strýčková
Zodpovedná redaktorka Katarína Vilhanová
Editorka Jana Behulová
Zalomenie Alias Press, s. r. o., Bratislava
Tlač FINIDR, s. r. o., Český Těšín

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť
nijakou formou reprodukováaná, kopírovaná alebo rozmnožovaná
bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN 978-80-556-5688-5

10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

www.slovart.sk

Venujem svojej matke

OBSAH

<i>Úvod</i>	9
I. kapitola	15
II. kapitola	53
III. kapitola	82
IV. kapitola	104
V. kapitola	130
VI. kapitola	141
VII. kapitola	171
VIII. kapitola	196
IX. kapitola	223
X. kapitola	245
XI. kapitola	265
XII. kapitola	289
XIII. kapitola	309
XIV. kapitola	336
XV. kapitola	362
XVI. kapitola	392
XVII. kapitola	427
XVIII. kapitola	448
<i>Poznámky</i>	477
<i>Bibliografia</i>	509
<i>Zdroje fotografií</i>	517
<i>Register</i>	519

„Áno, naozaj ona je ním, chcem
povedať, kráľovstvo, to je ona...“

Žena z davu zhromaždeného
pred Westminsterským opátstvom
27. júla 1986 pri príležitosti sobáša
princa Andrewa so Sarah Fergusonovou
vysvetľuje, že prišla kvôli kráľovnej
a nie mladému páru.

„Hneď po Bohu čerpám silu a pocit
istoty predovšetkým z verných srdc
a dobrej vôle mojich poddaných.“

Alžbeta I.

„Tak ako výšku nebies a hĺbku
zeme, ani srdce kráľov nemožno
preskúmať.“

Príslovia 25, 3
(slovenský ekumenický preklad)

ÚVOD

PREDSTAVME SI, že nasledujúci príbeh je rozprávka.

Máme v ňom dievčatko, drobné, s neposlušnými plavými kučerami.

Máme v ňom aj princa, otca dievčatka: navonok pôsobí citlivo, hoci emócie príliš neprejavuje, navyše je fanúšik ortodoxne tradicionalistických hobby typických pre jeho spoločenskú vrstvu – poľovačky, hony na líšku, tenis. Je nervózny, zajakavý, bojí sa vlastných rodičov, vždy chodí bezchybne oblečený. Matka dievčatka je usmiata, s jamkami na lícach, rodená aristokratka. Jej drobné nôžky sú obľúbenou témou novinárov, ako napríklad stĺpčekárky denníka *Sunderland Daily Echo and Shipping Gazette*, ktorá v júni 1934 napísala, že v „roztomilosti nožičiek a členkov“¹ sa jej vyrovná málokto z čitateľiek. Otec a mama sa v súkromí oslovujú Bertie a Elizabeth, pre zvyšok sveta sú kráľovský vojvoda a vojvodkyňa, hodní obdivu. Veľké denníky, ilustrované časopisy i nové začínajúce médium filmový spravodajský žurnál o nich referujú len sladkasto a úctivo. A tak to aj ostane.

V pozadí stoja kráľ a kráľovná, starí rodičia dievčatka z otcovej strany. Dokonale zodpovedajú predstavám sveta z roku 1926 o korunovaných hlavách: sú vážni, staromódni, neochvejne presvedčení o poslaní monarchie; svedomití, skromní a intelektuálne nevýrazní. Znepokojujú ich barbarské spôsoby ich čias aj nadmerne rozťahnuté chápadlá britskej moci, ktoré siahajú do najvzdialenejších kútov

zemegule. Zmysel pre módu im nič nehovorí, poburuje ich džezová hudba či nalakované nechty. Ich domovom sú hrady a paláce, v nich budú žiť Bertie, Elizabeth a ich novorodená dcérka. Velebia ich milióny ľudí, lebo tento kráľ je zároveň cisárom, zvrchovaným panovníkom mužov a žien najrozličnejších náboženstiev a národností. Rovnako vládkyňou sa mala stať aj jeho vnučka, ale tá zdedí už len zvyšky impéria a nádej do budúcnosti.

Časom sa, tak ako to v rozprávkach býva, do rodiny privydá tma-vovlasá teta, ktorú väčšina jej príbuzných hanobí a zapudzuje – niečo na spôsob zlej macochy, ktorej tieň skalí detstvo našej hrdinky a zmení smer jej života. Neskôr si vezme krásneho princa spoza ďalekých morí, jeho meno Filippus v jeho rodnej gréčtine znamená „ten, kto miluje kone“, čo bude jej ďalšia vášeň. Ich manželstvo potrvá viac ako sedem desaťročí a bude jej oporou až do jej deväťdesiatich piatich rokov. Ako dievča a neskôr zrelá žena sa bude voziť v zlatom koči, s diamantmi trblietajúcimi sa jej vo vlasoch, jej meno ponesú nemocnice, športové centrá, luxusná zaoceánska loď, kvetinový trh v Paríži, čokoládové mince, rododendron so svetloružovými kvetmi, ale aj globálne iniciatívy zaoberajúce sa otázkami vodcovstva, nevidiacich ľudí či ochrany lesov. Jej synovia a vnuci budú mať krásne manželky. A časom jej vo Vatikáne prisúdia stredoveko znejúci prívlastok „poslednej kresťanskej panovníčky“, ktorý stiera hranicu medzi posvätným a pozemským a vyzdvihuje ju nad dejinotvorné naťahovačky štátnikov.² Budú sa o nej písať knihy, divadelné hry a nakrúcať filmy. V televíznom seriáli *The Crown* (Koruna) istý spisovateľ, ktorý sa o nej pohrdavo vyjadruje ako o „vidiečanke s obmedzenou inteligenciou“ obývajúcej „zábavný park“ zaľudnený „pestovanými mužmi s ostrohami a náprsníkmi“, zbeletrizuje jej panovanie a fakty zaobalí skresleniami.³ Od detstva bude jej život prebiehať vo verejnom aj v súkromnom svete. Už za života bude slávnejšia ako Augustus, Napoleon, dokonca aj Hitler. Jej podobizeň ponesú mince, poštové známky a zrejme ovplyvní aj sny národa. Jej odkaz bude menej krvavý ako ten, čo po sebe zanechali „veľkí“ aktéri dejín, menej ambicióznny, bez povýšenectva.

Pri kolíske ju sudička obdarí dlhým životom, pozemským bohatstvom, vyrovnanou povahou, vytrvalosťou, pokorou a láskou a vštiepi jej prirodzený konzervativizmus. S vekom jej pribudne múdrosť

aj morálna autorita. V skromnejšej miere si osvojí matkinu odolnosť a otcovu prchkosť, obozretnosť a tvrdohlavosť. Po oboch rodičoch zdedí hlbokú vieru.

Dieťa prišlo na svet cisárskym rezom vo včasných ranných hodinách 21. apríla 1926, nasledujúcich po daždivom dni. Pokrstia ho o päť týždňov v súkromnej kaplnke Buckinghamského paláca menami Elizabeth Alexandra Mary. Dostane titul princezná z Yorku. O mnoho rokov neskôr, presne 8. februára 1952, po tom, ako pred Nástupníckou radou zloží prísahu, sa stane Alžbetou II., z Božej milosti kráľovnou Veľkej Británie, Severného Írska a britských zámorských území, ochrankyňou viery. Mená dostala po matke, prastarej matke a starej matke, čo je nielen rodinné dedičstvo, ale aj jej prvý (neuvedomovaný) kontakt s filozofiou kontinuity, na ktorej stoja a s ktorou padajú monarchie. Starými rodičmi novej princeznej sú kráľ Juraj V. a kráľovná Mária. Meno skazenej tety znie Wallis, a teda medzi nich v mnohých ohľadoch nezapadá.

Ak sa v rozprávke vyžaduje prococtvo, nájdeme ho aj v tejto. Na jar roku 1926 časť médií prejaví spoločnú predvídavosť. Filmový žurnál spoločnosti Pathé, ktorý zaznamenáva jej narodenie, je ešte nemý a čiernobiely. Jeho titulok je jednoduchý, ale zarážajúci: „Dnes kráľovná sídc, jedného dňa z nej môže byť kráľovná Anglicka.“ *Daily Sketch* informuje svojich čitateľov, že „včera sa narodila možná anglická kráľovná“.

Ako dnes vieme, toto prococtvo vyšlo, a to napriek pohlaviu dieťaťa, statusu jeho otca ako druhorodeného kráľovho syna či pevnému zdraviu strýka Edwarda, princa z Walesu, na krátky čas a za dramatických okolností kráľa Eduarda VIII., ktorý mal odsunúť otca aj dcéru od trónu. Splnila sa aj prosba o jej ochranu obsiahnutá v britskej národnej hymne: jej panovanie bolo najdlhšie v dejinách krajiny. Model monarchie, ktorého korene siahali k jej praprababičke kráľovnej Viktórii, preniesla do tretieho tisícročia.

Povedzme si hneď na začiatok, že životný príbeh Alžbety II. nie je rozprávka. Počas jej života sa vnímanie panovníckeho rodu zbavilo pompéznosti predchádzajúcich storočí a vyzdvihovalo ideu panovníckej rodiny zloženej z obyčajných ľudí v nezvyčajnom postavení. K nim patrila Alžbeta II., ktorá v roku 1982 v Sheffielde rozprávala tamojším ženám v domácnosti, že aj ona má problém udržať podlahy čisté, ktorá v roku 1990 požiadala módného návrhára Johna Andersona, aby vzhľadom na jej drobnú postavu zmenšil výstrih kabáta, ktorá v období, keď bola popularita monarchie na bode mrazu, žiadala tlač a verejnosť o zhovievavosť a ktorá vo vianočnom televíznom príhovore v roku 2000 povedala, že má rovnaký „návod, podľa ktorého sa usiluje žiť,“ ako milióny iných ľudí: Kristovo učenie. „Nechceme, aby kráľovná bola jednou z nás,“ napísala vo februári 1991 vedúca ženskej rubriky *Reading Evening Post*, „no chceme, aby bola s nami.“⁴ Napriek vtieravosti médií, aká nemala v dejinách kráľovstva obdobu, Alžbeta stále nachádzala rovnováhu medzi prístupnosťou a odstupom – symbolom bola jej ruka v bielej rukavičke zdraviaca okolostojacich.

V čase tridsiateho výročia jej nástupu na trón *Daily Mirror* poznamenal, že Alžbeta „žila životom veľkých privilégií, no nikdy nepoznala privilégium súkromia, ktoré si užíva väčšina z nás“.⁵ Bola presvedčená, že musí byť ľuďom na očiach, aby jej verili: na rozdiel od kráľovnej Viktórie vo vdovskom období nikdy nebola len usilovnou pracovníčkou, ukrytou v kancelárii. V roku 1953 ju vyhlásili za „ohniskový bod lojality, spravodlivosti, milosrdenstva, bezúhonnosti“ a odvtedy sústavne pracovala na tom, aby si túto rolu udržala a zaslúžila. Uvedomovala si, že na rozdiel od statusu, ktorý zdedila, o úctu a náklonnosť sa musí uchádzať. Vysoko si cenila svoje postavenie zdroja pôct a symbolicky odmeňovala osobnú integritu iných prostredníctvom systému udeľovania titulov a vyznamenaní na palácových investitúrach.⁶ Autori suvenírovej *The Queen Elizabeth Coronation Book* (Korunovačná kniha kráľovnej Alžbety) o nej píše ako o „kombinácii panej a služobníčky [jej] národov“; jej prioritou bolo to druhé. Už ako dvadsaťjedenročná sa oddala službe národu a „imperiólnej rodiny“. Vo významných životných okamihoch tento prísľub obnovovala, okrem iného v deň výročia svojho nástupu na

trón, ktorým sa začali oslavy platinového jubilea, iba niekoľko týždňov pred jej deväťdesiatymi šiestymi narodeninami. „Bolo to niečo neuveriteľné,“ spomínala v roku 2015 jej sesternica Margaret Rhodessová, „predstaviť si svoj budúci život, v ktorom nemôžete rozhodovať sami za seba a kde mesiace dopredu viete, čo budete robiť v ten-ktorý deň týždňa, a kde niet miesta na spontánnosť“. V službe ostávala až do konca: v septembri 2022 vykonala svoj posledný oficiálny akt – poverila Liz Trussovú, aby sa stala jej pätnástou premiérkou. Bolo to dva dni predtým, ako skonala.

Po jej smrti možno vidieť, ako veľmi sa zmenila monarchia počas Alžbetinho panovania. Sama bola opatrnou novátorkou, ktorá k svojmu jedinečnému dedičstvu pristupovala s veľkou úctou. Nič z výchovy a výcviku, ktoré dostala od otca, neprotirečilo jej vrodennému konzervativizmu. Napokon, očakávanie jej prvých poradcov, politikov, novinárov a veľkej časti verejnosti, že zachová model kráľovstva z čias jej otca a starého otca, boli také silné, že akékoľvek zmeny boli takmer nereálne, aj keby náhodou niečo také zamýšľala. Jedným z dôsledkov toho bolo, že v ranom období panovania jej vyčítali staromódnosť. Postupom času sa tento názor menil. Vďaka svojej vernosti nadčasovým (alebo staromódnym) hodnotám bola Alžbeta už dlhé roky upokojujúcim faktorom britského národného života a pevným bodom vo víre zmien. Progresívnejšie názory sa len ťažko presadzovali zoči-voči jej jednoduchým zásadám, napríklad tej, že „duchovné záležitosti sú dôležitejšie a trvácnejšie ako obyčajný hmotný rozvoj“. ⁷ Zakúsila dôsledky zániku národného sklonu Britov k prejavovaniu úcty kráľovským autoritám a ignorovala prchavú a vulgárnu kultúru celebrít. Udržala eminentné postavenie koruny a podobne ako všetci jej úspešní predchodcovia, aj ona v dostatočnej miere prejavila svoju ľudskosť. V apríli 1960 dvadsaťdvaročná Mary Smithová z Plymouthu písomne poprosila Alžbetu o intervenciu v prospech zrušenia trestu jej manžela za vraždu a ona jej „ako matka matke“ vyhovela. ⁸ Nikdy nepoľavila v dobrom správaní, hlboké náboženskej viere či nezlomnom zmysle pre povinnosť, ktoré zdedila po rodičoch a starých rodičoch a ktoré až do svojej smrti prejavoval aj jej manžel. Aj preto – ako skonštatoval istý televízny komentátor v čase ich striebornej svadby v roku 1972 – bola v očiach mnohých

ľudí „panovníčkou bez vládnych právomocí, no vďaka svojmu duchovnému vplyvu a príkladu prinajmenšom rovnako mocná ako ktorýkoľvek absolutistický tyran z minulosti“.

Ústavné zriadenie nie je ideálne pre dobrodružný či rojčivý typ monarchu. Alžbeta väčšinou akceptovala obmedzenia vyplývajúce z jej postavenia. Politicky ostala prísne neutrálna a jej poddaným vyhovovalo, že bola väčšmi hlavou národa ako hlavou štátu. No určite nebola úplne pasívnou postavou. Pravdepodobne s Alžbetiným súhlasom jej najbližší poradcovia podnikali kroky na obranu právomocí koruny, ktoré jej ešte ostávali. Vnučka princezná Beatrice z Yorku potvrdzuje Alžbetinu „nesmiernu zvedavosť“: „Každý deň sa chce naučiť niečo nové, robiť niečo nové.“ Oblúbený kráľovský architekt Hugh Casson zasa uviedol, že má „veľmi vyhranené názory“, v danom prípade na všetky detaily od kľučiek až po tienidlá.⁹ Spôsob, akým pristupuje k riadeniu Commonwealthu, je jej vlastným dielom. Náklonnosť k tomuto globálnemu spoločenstvu, ktoré tvoria prevažne bývalé súčasti Britskej ríše, a trvalý záujem oň, ktorý sa opiera o jej presvedčenie, že „najvýznamnejšími medzinárodnými kontaktmi sú zväčša kontakty medzi ľuďmi“, sa významne pricinili o zachovanie Commonwealthu a jeho rozšírenie z deviatich na päťdesiatštyri členských krajín. Štrnásť z nich si sedemdesiat rokov ponechávalo Alžbetu ako svoju kráľovnú.

V roku 1972 britská televízia Thames vyhlásila, že „na časovej osi siahajúcej tisíc rokov dozadu ani jeden panovník nebol väčšmi milovaný a ani jeden väčšmi vážený“. Ohlasy strieborného, zlatého, diamantového a platínového jubilea a srdcervúce reakcie na Alžbetinu smrť svedčia o tom, že toto tvrdenie zodpovedá názoru obrovského množstva jej poddaných.

I. KAPITOLA

„Priama potomkyňa v mužskej línii našej rodiny“

DOM NA Bruton Street číslo 17 v exkluzívnej londýnskej štvrti Mayfair, v ktorom sa narodila Alžbeta II., podobne ako mnohé iné obytné budovy jej detstva už neexistuje. Stál na inak nevýraznej spojnici Bond Street s Berkeley Square (v tom čase bolo pokojnejšie a exkluzívnejšie ako dnes). Od roku 1920 ho obývali jej vľúdni, konvenční, rodinne založení, nectižiadostiví aristokratickí starí rodičia z matkinej strany, štrnásty gróf a grófká zo Strathmoru a Kinghornu. Mediálne zaujímavým sa stal už pred Alžbetiným príchodom na svet. V jedno šedivé aprílové ráno tri roky pred jej narodením vykročila z tohto vysokého šedivého domu po damaskovom koberci jej matka, vtedy ešte lady Elizabeth Bowesová-Lyonová, na sobáš s nepríliš fešáckym princom Albertom Frederickom Arthurom Georgeom, vojvodom z Yorku, grófom z Invernessu a barónom Killarney. Tmavo natretá ohrada pred budovou udržiavala zvedavcov v patričnej vzdialenosti od priečelia, vysoké okná zakrývali žalúzie. Bol to síce menej prepychový objekt ako predchádzajúce londýnske sídlo jeho majiteľov na St. James's Square číslo 20, ale aj tak bol dostatočne impozantný: päť poschodí, fasáda s vysokými pilastrami ukončenými

korintskými hlavicami, typická pre mayfairské rezidencie príslušníkov pozemkovej šľachty, podobne nemoderných ako Strathmorovci, ktorí sa väčšinu roka zdržiavali vo svojich vidieckych sídlach a v roku 1926 ovládali veľkú časť národného kapitálu.

V dome pripravili pôrodnú miestnosť. V roku 1926 členky kráľovskej rodiny nerodili v nemocnici. Tam chodievali na návštevy v rámci svojej služby verejnosti: otvárali ich a uvádzali do prevádzky, podporovali iniciatívy zhromažďujúce financie, za ktoré sa v Británii pred vznikom dnešnej Národnej zdravotnej služby budovali nemocničné oddelenia, kupovali lôžka, plachty a obvazy a zachraňovali životy. Kráľovské mamičky privádzali deti na svet doma a tento pôrod nebol výnimkou. Až do trochu neskorého zistenia, že plod je v obrátenej polohe, čo si vyžiadalo zásah chirurga sira Henryho Simsona, bol priebeh tehotenstva pokojný. Koncom jesene vojvoda informoval svojich rodičov o manželkinom pozhnanom stave. Ôsmeho januára vojvodkyňa oznámila, že prijala Anne Beeversovú ako pôrodnú asistentku. V polovici apríla potvrdila príjem detských súpravičiek a množstva najjemnejšej posteľnej bielizne – všetky objednávky prechádzali dôslednou kontrolou kráľovnej Márie. Veľká časť dodaného tovaru bola výsledkom práce šikovných, ale finančne nezabezpečených šľachticien, pracovnej sily z Kráľovskej školy vyšívania, ktorej bola vojvodkyňa patrónkou. Ostatné oblečenie ušila sama vojvodkyňa, jej matka a kráľovná Mária, sem-tam prenikol do tlače nejaký milý detail. Keď už bola pripravená aj detská izba, istou úľavou bolo rozhodnutie kráľovho lekára sira Bertranda Dawsona z predchádzajúceho víkendu: požiadal kráľa o povolenie vyvolať pôrod. V liste z 12. apríla sa vojvodkyňa sťažovala na nudu, bola rozmrzená „z vysedávania a čakania“.¹ O tri dni nato našla rozptýlenie na zábavnej revue *R.S.V.P.* od Archieho de Beara, ktorú uvádzali vo Vaudeville Theatre. A potom cez všetko preletela ľahučko ako vážka.

Tak ako dnes, aj vtedy narodenie kráľovského bábätka zvýšilo amplitúdy šťastia v národnom elektrokardiograme: blahoprajné telegramy od starostov vidieckych miest, guvernérov kolónií, „vládnu- cich kniežat Indie“.² Bulletin s podpisom doktora Simsona a pôrodníka a konzultanta Samaritánskej ženskej nemocnice Waltera Jaggera oznamoval: „Dnes ráno o 2.40 h jej kráľovská výsosť vojvodkyňa

z Yorku bezpečne priviedla na svet princeznú. “ A informácia z nasledujúceho dňa zasa, že „obidve strávili vynikajúcu noc; ich stav sa zo všetkých hľadísk vyvíja normálne a uspokojivo“. Čitateľom novín to poskytlo trochu rozptýlenia a šéfredaktorom podnet na sentimentálne výlevy. Pre väčšinu poddaných kráľa Juraja V. nemalo narodenie prvého dieťaťa vojvodu a vojvodkyne z Yorku väčší význam. Kráľ mal štyroch synov a v rokoch 1923 a 1924 sa narodili jeho vnuci Gerald a George Lascellesovci, synovia jeho jedinej dcéry Márie, kráľovskej princeznej*. Monarchia mala dostatok následníkov.

Pre Bertieho a Elizabeth – „taký milý sladký pár a tak veľmi sa ľúbia“³ – bolo narodenie dcéry jedným z vrcholných okamihov už beztak šťastného manželstva. Tri bezdetné roky v nich vyvolávali rastúcu netrpezlivosť. „Stále túžim po jednom, asi si domyslíš, počom,“⁴ písal v auguste predchádzajúceho roka Bertie svojmu najstaršiemu bratovi, princovi z Walesu, ktorého v rodine volali David. Elizabeth to cítila rovnako. Bertie žil v ustavičnom napätí. Jeho nervozita a občasné výbuchy podráždenosti, nazývali ich „zaškrípania“, sem-tam narúšali pokojnú hladinu ich spolužitia. Elizabeth ho šetrne opisovala ako „veľkého nerváka“.⁵ Šípil, že sa povráva, že je asi neplodný, čo sa pripisovalo zápalu príušníc v detstve. Cítil tlak zvnútra kráľovskej rodiny, napríklad aj z odpovede jeho tety princeznej Alice, grófkы z Athlonu, ktorá mu napísala: „Nadchli ma tvoje správy, že Elizabeth je v očakávaní. Vďaka bohu.“⁶ Ale jeho bezradnosť v ten večer 20. apríla a nesústredené, „veľmi nepokojné a úzkostné“ pobiehanie po dome svokrovcov neboli výrazom jeho zvyčajnej nervozity, ale mimoriadnej oddanosti manželke. Ako neskôr napísal svojej matke, vždy bol presvedčený, že „s dieťaťom bude naše rodinné šťastie dokonalé“.⁷ Tak to aj naozaj bolo.

Azda v onen otupný aprílový večer, ktorý vystriedala tmavá noc a reportéri prešľapujúci v chlade si s vďakou ohrievali dlane na hrnčekoch teplej kávy, ktoré im posielali z domu na Bruton Street, nádejných rodičov zaujímalo ústavné postavenie novorodiatka, ktoré sa automaticky dostávalo na tretie miesto v poradí na trón? Určite

* V angličtine *Princess Royal*, titul najstaršej dcéry panovníka, nie vždy sa udeľuje. V súčasnosti je jeho nositeľkou jediná dcéra Alžbety II. princezná Anne – pozn. prekl.

nie. Takisto nikoho, možno s výnimkou extrémnych snobov, netrápila otázka pôvodu bábätka – po troch storočiach prvého legitímneho potomka kráľovského syna, ktorého manželka sa nenarodila ako vysoká šľachtičná. V časoch po prvej svetovej vojne poddaní kráľa Juraja V. privítali Bertieho rozhodnutie vziať si namiesto cudzej princeznej krajanku; podobne kráľa ubezpečoval aj predseda vlády David Lloyd George.⁸ Arcibiskup z Yorku v prejave k manželom hovoril, že „národ sa teší z vášho šťastia“; tlač oslavovala „spojenie, ktoré si získalo srdcia a sympatie ľudí všetkých hodností a spoločenských tried doma aj v zámorí“.⁹ Podľa obľúbeného komentátora kráľovskej rodiny Dermotta Morraha ich manželstvo „bolo znakom oslobodenia [kráľovskej rodiny]... od tradície politických a dynastických aliancií, ktoré sa mnohým ľuďom protivili a v podmienkach moderného sveta sa stali preukázateľne zastaranými“.¹⁰ Namiesto toho tlač začala vyzdvihovať vznešený rodokmeň Škótky Elizabeth siahajúci až ku kráľovi Robertovi Bruceovi. V apríli 1926 úplne stačilo, že každé dieťa Yorkovcov sa zaradilo do priamej línie následníctva britského trónu. Malá Elizabeth sa nenarodila v kráľovskom paláci a jej otec nebol prvorodený syn, ale zvyklosti aj tak požadovali, aby bol pri pôrode prítomný niektorý člen vlády. V roku 1688 sa totiž budúca kráľovná Anna z nejakého dôvodu (nevraživosť, náboženská bigotnosť, oportunistus) rozhodla prikloniť k chýrom, že syn jej otca Jakuba II. a jeho katolíckej druhej manželky Márie Modenskej v skutočnosti nebol ich dieťaťom, ale „náhradou“, ktorú do pôrodnej miestnosti prepašovali v ohrievadle. Odvtedy sa na zabránenie prípadným podvodom tohto druhu zaviedla priama účasť vládneho ministra pri kráľovských pôrodoch. Skrátka, Bertie v tú noc nebdel vo vysokom dome na Bruton Street sám, pripojil sa k nemu aj minister vnútra konzervatívnej vlády sir William Joynson-Hicks. Na rozdiel od Bertieho utáhaného Joynsona-Hicksa táto vnútená nočná zmena vôbec netešila. Hrozilo, že 20. apríla sa dlhotrvajúci spor medzi baníkmi a majiteľmi baní o mzdy a dĺžku pracovného času zmení na konflikt dovtedy nevidaných rozmerov. Yorkovské dieťa sa narodilo do hlavného mesta krajiny na pokraji generálneho štrajku, v atmosfére, ktorú pravicová tlač charakterizovala ako revolučnú, a podľa Virginie Woolfovej v krajine zavládlo „čudné... neprirodzené ovzdušie“.

„veľká aktivita, ale nijaký normálny život“. ¹¹ Joynson-Hicks potreboval všetku svoju energiu na podstatne naliehavejšie – a ťažšie riešiteľné – veci ako pôrod vojvodkyne z Yorku.

Ako všetci ostatní prítomní, počínajúc vojvodkyňou, aj on si splnil svoju povinnosť. Zatiaľ čo mesto spalo, v súlade s tradíciou odovzdal informáciu o šťastnom výsledku jeho starostovi. Špeciálni kuriéri dopravili túto správu do Windsorského hradu. Princovi z Walesu, ktorý sa nachádzal v Biarritzi, poslali telegram. Reakciou kráľovnej Márie, keď ju a kráľa o štvrtej ráno zobudili so správou, že „zlatičko Elizabeth má dcéru“, bola „veľká... úľava a radosť“. ¹² Rovnaké boli aj Bertieho city, ktoré vložil do krátkeho odkazu matke, i city „zlatička Elizabeth“. Napokon nadšenie ovládlo aj dav prízerajúcich sa, ktorí podľa reportéra denníka *Morning Post* deň predtým prišli „pred to veľké sivé priečelie na Bruton Street 17... a čakali tam bez ohľadu na spršky dažďa“. ¹³ „Počasie,“ napísal spisovateľ Arnold Bennett, „bolo už týždeň škaredé.“ ¹⁴ Ale aj v takej radostnej chvíli list, ktorý Bertie napísal kráľovnej Márii, odhaľoval obavy – spoločné pre všetky deti Juraja V. – z toho, aký postoj zaujmú jeho prísne zdržanliví rodičia. „Dúfam, že aj Vy, aj otecko ste rovnako ako my uveličení z toho, že máte vnučku, alebo možno by ste chceli mať ďalšieho vnuka?“ ¹⁵ V tomto prípade bola radosť rodičov a syna spoločná. Už v prvé popoludnie po narodení dieťaťa navštívili syna, nevestu a vnúča na Bruton Street. Ich neprítomnosť počas samotného pôrodu bola pre rodičov požehnaním. Keď v roku 1923 po prvý raz rodila dcéra Juraja V., kráľovská princezná, kráľ ustarostene „pobiehal hore-dolu a otravoval [prítomných] príbehmi manželiek svojich známych, ktoré zomreli pri pôrode“. ¹⁶ Kráľovná Mária v denníku vychválila prvú vnučku ako „malého anjelika s pôvabnou tváričkou a krásnymi plavými vláskami“. ¹⁷ Ale prešli dva dni, kým svoju hrdosť na dieťaťko, ktoré konvenčne charakterizovala ako „nadovšetko milé a krásne“, vyjadrila aj Bertiemu. ¹⁸

Keďže Elizabeth túžila po dcére a krátko predtým (v decembri 1925) zomrela Bertieho milovaná stará mama kráľovná Alexandra, je pravdepodobné, že novopečení rodičia sa dohodli na menách dieťaťa už pred jeho narodením. Ich voľba bola v súlade s pocitmi, ktoré vyjadril týždenník *Spectator* 24. apríla, keď napísal, že „národu by bolo veľmi sympatické, keby dieťa dostalo typicky anglické meno“. ¹⁹